

Magyar és német anyanyelvű finntanulók hibái a partitívuszi és a teljes tárgy használata során

PANKA Erzsébet

ELTE, Budapest
zsoka.panka@gmail.com

1. Bevezetés

A finnül tanuló diákok az egyik legnehezebb feladatként tartják számon a partitívuszi és a teljes tárgy használati szabályainak megtanulását (ld. Koivisto 1994: 214, Martin 1999: 178). A finn nyelvészetben a tranzitív mondatnak és a tárgyeseteknek, különösen pedig a partitívusznak hatalmas irodalma van mind leíró (ld. pl. Leino 1991, Larjavaara 1992, Huumo 2006, 2013), mind nyelvoktatási szempontból (ld. pl. Hämäläinen 1994, 1996, Geber 1995; újabban pedig Spoelman 2013, Panka 2019), de máig nincs teljes szakmai konszenzus minden kérdésben a tárgyjelölés használatával kapcsolatban.

A finn tárgyesetek közti választás szabályainak megtanulása olyan problémának tűnik, ami a magyar és a német anyanyelvű finntanulók számára is sok nehézséget okoz. Doktori dolgozatomban (Panka 2019) magyar és német anyanyelvű finntanulók hibái alapján azt vizsgáltam, hogyan változik és fejlődik a finn tárgyesetek és tranzitív szerkezetek használata a nyelvtanulás folyamán. Dolgozatomban két vizsgálati anyagot elemeztem: magyar és német nyelvtanulók lyukatesztjeit és az ún. YKI-korpuszból¹ származó nyelvvizsga-fogalmazásait. Jelen tanulmányomban a lyukatesztek elemzése során kapott eredményeket mutatom be részletesebben. A dolgozatban felhasznált, általam összeállított lyukateszt két feladatból állt, a nyelvtanulók teendője mindkettőben az volt, hogy a megadott nominatívuszi alak alapján a mondatba beírják az általuk helyesnek vélt ragozott alakot. Példa az 1. feladatból (az egész feladat megtalálható Panka 2019: 353):

2. Höh. Sinähän lupasit myydä ___ (auto + poss. suff.) ja ostaa minulle sillä rahalla ___ (uusi).

¹ YKI = Yleinen kielitutkinto, tkp. a hivatalos finn állami nyelvvizsga.

4. Ei sinun pitänyt hakea __ (Ville) tarhasta; minunhan __ (se) piti tehdä!
 5. Odota __ (minä)! Työnnän __ (kelkka) ensin varastoon.²

A lyukastesztet 69 magyar anyanyelvű (16 kezdő, 29 középfaladó és 24 haladó szintű), és 46 német anyanyelvű (34 középfaladó és 12 haladó szintű) adatközlő töltötte ki. (A német anyanyelvű nyelvtanulók közül 41 német és 5 osztrák nemzetiségű volt.) Az adatok sikeresebb elemzése, az okok felderítése érdekében a lyukasteszt kitöltése közben hét magyar anyanyelvű nyelvtanulóval introspektív interjúkat is készítettem, valamint négy magyar nyelvű tanuló a teszt kitöltése után írásban válaszolt a kérdéseimre. Német anyanyelvű adatközlőkkel interjúk készítésére sajnos nem volt lehetőségem, de az öt osztrák adatközlő egy hosszabb tesztverziót töltött ki, melyben írásban lehetőségük volt megmagyarázni, hogy melyik esetet miért választották.

A következőkben (elsősorban a doktori dolgozatom 10. fejezetében bemutatott eredményeket összefoglalva, ld. Panka 2019: 223–263) azt szeretném bemutatni, hogy a lyukastesztek kitöltése során kapott válaszok alapján mely tranzitív konstrukciókban, illetve milyen mondatszerkezetekben könnyebb és melyekben nehezebb a finn tárgyesetek használata a magyar, illetve német anyanyelvű finntanulók számára. Előbb azonban röviden ismertetem a finn tárgyesetek használati szabályait, illetve azt, hogy mit tanítanak a tárgyesetek használatáról a finn nyelvtankönyvek.

2. A finn tárgyesetek előfordulásának szintaktikai környezete

A finnben a tárgyat négy (nyelvtani) eset jelölheti: nominatívusz, akkuzatívusz, genitívusz és partitívusz. A nominatívusz, akkuzatívusz vagy genitívusz esetben álló tárgyak közös megnevezésére dolgozatomban a teljes tárgy (finnül: totaaliobjekti) terminust használom,³ a partitívusz esetben álló tárgyat

² A mondatok magyar fordítása:

2. Höh. De hát megígérted nekem, hogy eladod _____ (autó + birtokos személyjel), és a pénzből veszel nekem _____ (új).
 4. Nem neked kellett volna elhoznod _____ (Ville) az oviból, hanem nekem.
 5. Várj meg _____ (én)! Előbb betolom a _____ (szánkó) a tárolóba.

³ A teljes tárgy régi elnevezése a finn nyelvtanokban is akkuzatívusz (finnül: *akkusatiivi*) volt. Az elnevezést nyelvtörténeti szempontból helyesnek tarthatjuk, hiszen az uráli eredetű *-*m* akkuzatívusz a régi finnben is létezett, azonban a rag később nyelvtörténeti változások következtében egybeesett az -*n* genitívusz raggal (Hakulinen 1961: 90). A finn terminológiában azonban jelenleg az akkuzatívusz terminust csak a személyes névmások ragozási paradigmájában megmaradt -*t* rag megnevezésére használják, és az -*n* rag megnevezésére a genitívusz alakú tárgy (finnül: *genetiivobjekti*) kifejezést használja a legtöbb nyelvtan, köztük pl. az ISK is.

partitívuszi tárgynak (finnül: partitiiviobjekti) nevezem a legújabb és legteljesebb finn leíró nyelvtan, az *Iso suomen kielioppi* (Hakulinen et al. 2005, a továbbiakban ISK) elnevezései alapján.

A finn tárgyesetek használatát három fontos tényező befolyásolja: (1) a mondat polaritása (állító / tagadó), (2) a mondat aspektusa (befejezett / folyamatos), valamint (3) a tárgy kifejezés kvantitatív határozottsága / határozatlansága. Az ISK szerint a mondatban tehát három alapvető esetben használunk partitívuszi tárgyat:

- 1) ha a mondat tagadó, pl. *En ole nähnyt sitä elokuvaa* 'Nem láttam azt a filmet';
- 2) ha a mondat folyamatos aspektusú, pl. *Katson tässä neloskanavan elokuvaa* 'Éppen a filmet nézem a négyes csatornán'; és
- 3) ha a mondat tárgya határozatlan mennyiségű, pl. *Söin aamulla puuroa* 'Reggelire zabkását ettem' (ISK §930).

Ezzel szemben teljes tárgy csak állító és befejezett aspektusú mondatban állhat, ha a tárgy határozott mennyiségű, pl. *Olen nähnyt sen elokuvan* 'Láttam azt a filmet' (ISK §930). A teljes tárgy esetei közül a nominatívusz egyes és többes számban, a genitívusz csak egyes számban, az akkuzatívusz pedig csak a személyes névmásoknál jöhet szóba (ISK §931, §934). Azt, hogy a teljes tárgy melyik esetben áll, a mondat szintaktikai szerkezete határozza meg.

3. A tárgyesetek használati szabályainak bemutatása a finn nyelvkönyvekben

Doktori dolgozatom 4. fejezetében (Panka 2019: 41–58; ld. még Panka 2005) megvizsgáltam, hogy a különböző, finn nyelv tanulóknak számára készült nyelvkönyvek melyik fejezetben és milyen elvek alapján mutatják be a tárgyesetek használatát.⁴

Elmondható, hogy a vizsgált finn nyelvkönyvekben a tárgyesetek használatának bemutatása általában a 9–12. fejezetben történik. A legtöbb tankönyv azonban már ennél korábban, még a tárgyesetek használatának bemutatása előtt, a partitívusz ragjait és legfontosabb funkcióit bemutató fejezetben (általában 3–4. fejezet) megtanítja, hogy néhány ige (pl. *odottaa* 'vár', *etsiä* 'ke-

⁴ Az általam vizsgált tankönyvsorozatok a következők voltak a megjelenés időrendjében: Olli Nuutinen *Suomea suomeksi* sorozata (Nuutinen 1979a és 1979b), Eila Hämäläinen tankönyvsorozata (Hämäläinen 1996, 1997), Marjukka Kenttälä *Kieli käytössä!* sorozata (Kenttälä 2000a és 2000b), valamint a legújabb, négyrészes *Suomen mestari* tankönyvsorozat (Gehring – Heinzmann 2010, 2012, 2015, 2016).

res', *auttaa* 'segít', *rakastaa* 'szeret') mellett a tárgy általában partitívusban áll.⁵

Az általam vizsgált finn nyelvkönyvek a 9–12. fejezetben általában háromféle mondatban mutatják be a partitívuszi tárgy használatát:

1. Tagadó mondatban:

Jessica ei tunne häntä. 'Jessica nem ismeri őt.'

Minun ei tarvitse ostaa sanakirjaa. 'Nem kell szótárt vennem.'

2. Anyagnévi tárggyal:

Juotko teetä? 'Kérsz/iszol teát?'

Sinun täytyy syödä myös salaattia. 'Salátát is enned kell.'

3. Párhuzamba állítva a befejezett és a folyamatos aspektusú mondatokat:

Tulos = asia valmis

[Eredményes = a dolog kész]

Luin lehdet aamulla.

'Reggel elolvastam az újságot.'

Äiti siivoaa keittiön.

'Anya kitakarítja a konyhát.'

Prosessi = asia ei ole valmis

[Folyamatos = a dolog nincs kész]

Nyt minä luen lehteä.

'Épp újságot olvasok.'

Äiti siivoaa keittiötä ja poika leikkii

lattiaa. 'Anya a konyhát takarítja, a fiú pedig a földön játszik.'

(Gehring – Heinzmann 2012: 54.)

A tankönyvek tehát az ISK mindhárom szabályát bemutatják a nyelvtanulóknak röviden. Fontos azonban észrevenni, hogy mivel kezdő szintről beszélünk, a tankönyvek leegyszerűsítve mutatják be az ISK szabályait (ami nem baj), az aspektuális szempontokat például nem taglalják részletesen. Ugyanakkor a vizsgálatom során azt tapasztaltam, hogy a tankönyvek később, haladóbb nyelvi szinteken sem térnek vissza a tárgyesetek használatának részletes ismertetésére, csak a nominatívusz esetű tárgy használatát mutatják be felszólító, passzív és necesszív mondatokban.

4. A nyelvtanulók nehézségei: könnyebb és nehezebb tranzitív szerkezetek

A következő alfejezetekben azt mutatom be, hogy mely tranzitív konstrukciókban, milyen mondat szerkezetekben könnyebb és melyekben nehezebb a finn tárgyesetek használata a magyar és a német anyanyelvű nyelvtanulók számára.

⁵ A nyelvtankönyvek fejezeteinek felépítéséről és a haladási sorrendről részletesebben ld. Panka 2019: 46–50.

4.1. Könnyebb konstrukciók: tagadó mondatok

A finntanulók a következő dolgokat említették a lyukasteszt végén feltett „Szerinted mi volt a legkönnyebb a tesztben?” kérdésre válaszolva:

... tehát nekem, ami a legkönnyebb, hogy tagadásnál és anyagnevek mellett partitívusz van. Vagy az, hogy a passzív mellett a teljes tárgy az jelöletlen... (1311191001)

Hát ugye, ez a negatív mondat, ami partitiivit von maga után, ez egy tipikus eset, ami azért elég kevés olyan esetben van, (...), ahol negatív mondat van, de nem partitiivi van, vagy nagyon kevés az az eset, tehát az egy elég biztos talaj... (1506241012)

Kutatásom eredménye megerősíteni látszik a diákok véleményét: mind a magyar, mind a német diákok általában helyesen használták a partitívuszi tárgyat tagadó mondatokban.

A „Tagadó mondatban partitívuszi tárgyat használunk”-szabály tehát könnyen alkalmazhatónak bizonyult a finnül tanuló nyelvtanulók számára, hiszen ez a szabály könnyen átlátható (salient), megbízható (reliable) és a tagadó mondat is könnyen felismerhető (distinctive) kategória. Ezt a szabályt ráadásul a finn nyelvtankönyvek is korán bemutatják, a nyelvtanulók pedig sokat gyakorolják a finntanulás során.

4.2. Könnyebb konstrukciók: anyagnévi tárgyak

Kutatási eredményeim szerint a diákok az anyagnévi tárgyak használata esetén szintén keveset hibáztak, az interjúk során maguk a nyelvtanulók is könnyűként említették az anyagnévi tárgyak használatát:

Hát, a könnyű, az talán az ilyen anyagnevek, hogy (...) ezt a megszámlálható-megszámlálhatatlan dolgot ha az ember egyszer megérti, akkor szerintem utána úgy nagyjából nehéz eltévesz(teni)... (1506241107) (ld. még 1311191001 kommentjét is, fentebb).

Az anyagneveket (főleg az ételek nevét) a diákok tehát szintén könnyen felismerték. Nagyobb gondot jelentett viszont, hogy főleg az A- és B-szintű nyelvtanulók túláltalánosították a partitívusz használatát, ha a tárgyat absztrakt jelentésű szónak értelmezték (pl. *tunne* 'érzés', *ärtymys* 'ingerültség', *osa* 'rész'). Az absztrakt szavak felismerését pedig, sajnos, általában a tankönyvek sem gyakoroltatják. Egy komment az egyik interjúból:

Amikor el kell dönteni, hogy folyamat vagy nem, hogy absztrakt vagy nem, hogy rész vagy egész, hogy... na itt már el vagyok vesztődve, mert én mindkét esethez bele tudom magyarázni, hogy ez márpedig az. (1506241012)

4.3. Könnyebb konstrukciók: partitívuszt vonzó igék

Szintén könnyűnek bizonyult a partitívuszi tárgy használata néhány gyakori, a nyelvtankönyvekben is bemutatott és sokat gyakorolt partitívuszt vonzó ige (pl. *rakastaa* 'szeret', *auttaa* 'segít', *odottaa* 'vár') mellett. Ezt szintén megemlítették a diákok az interjúk során is:

Jó, hát a könnyűre könnyebben mondok, tehát ott mondjuk, mit tudom én, ilyen igék, hogy *rakastaa*, meg *odottaa*, meg *auttaa*, meg ilyesmi, ezek nyilván rögtön adják, hogy ugye ez a vonzat... és akkor milyen vonzat jön hozzá, vagy *nähdä*, *katsoa*, ilyesmi, amik így előfordulnak. (13102410033)

Kutatási eredményeim alapján úgy tűnik tehát, hogy bizonyos igen gyakori, a nyelvtankönyvekben is bemutatott partitívuszt vonzó ige használata nem jelentett gondot a finnül tanuló diákok számára. Más (egyébként szintén partitívuszt vonzó) igei konstrukciók felismerése és használata azonban már jóval több nehézséget jelentett a nyelvtanulóknak. Ezekről a nehezebb, a tankönyvekből (is) kimaradó konstrukciókról, illetve a hibák vélhető okairól tanulmányom 4.7. fejezetében írok majd részletesebben.

4.4. Könnyebb konstrukciók: megszámlálható és határozott tárgyak

A partitívuszi tárgyakon kívül a teljes tárgy használata is könnyűnek bizonyult a nyelvtanulók számára bizonyos tranzitív szerkezetekben: olyan igék, mint pl. *myydä* 'elad', *ostaa* 'vesz, vásárol', *viellä* 'visz', *tappaa* 'megöl' és *syödä* 'eszik' mellett, ha a mondat tárgya egyértelműen megszámlálható és notíve határozott (felismerhető, beazonosítható) volt. Ezeket az igéket és tranzitív szerkezeteket általában szintén bemutatják a finn nyelvtankönyvek is, a diákok pedig sokat gyakorolják a használatukat a finnórákon.

4.5. Nehezebb konstrukciók: az ún. nominatívuszi tárgyak

Az interjúk során a nyelvtanulók a passzív szerkezeteket is a könnyűek közé sorolták. (Ld. 1311191001 kommentjét fentebb.) A teljes tárgy különböző eseteinek (nominatívusz, genitívusz, akkuzatívusz) használatát általában könnyebbnek tartjuk, mint a partitívuszi tárgy és a teljes tárgy használatának megtanulását, mivel a felszólító, passzív és necesszív mondatok is viszonylag könnyen felismerhető (distinctive) kategóriák. Azonban kutatási eredményeim azt mutatják, hogy a finntanulók mégis elég sok hibát ejtettek a nominatívuszi tárgy használata során, főleg az A- és B-szinteken, valószínűleg azért, mert ezek a nyelvtanulók még nem gyakorolták elég ideig ezen mondatok felismerését, és a „nominatívuszi tárgy” használatát (a legnehezebbnek egyébként a necesszív mondatok felismerése bizonyult). C-szinten azonban a nyelvtanulók már csak ritkán hibáztak ezekben a szerkezetekben.

4.6. Nehezebb konstrukciók: a határozatlan tárgyak

Az ISK fent ismertetett szabályai alapján a finnben a kvantitatív (mennyiségi) határozottság jelölése igen fontos, és a partitívuszi vs. teljes tárgy szembenállásának segítségével történik.

A magyarban azonban a kvantitatív határozottságot nem jelöljük grammatikailag, annál fontosabb viszont jelölni a tranzitív mondat tárgyának notív határozottságát / határozatlanságát. A magyarban ez ráadásul duplán történik: egyrészt határozott / határozatlan névelők (*a/az*), másrészt az igék határozott / határozatlan személyragozása segítségével is.

Hasonló a helyzet a németben is: a notív határozottság jelölése a németben is igen fontos, és határozott névelők (*der/die/das*) segítségével történik.

Bár a két határozottságfogalom (kvantitatív vs. notív) között vannak fontos (szemantikai) kapcsolatok, lényeges átfedések is, a kvantitatív és notív határozottság természetesen nem ugyanaz, a kvantitatív (mennyiségi) határozottság mást jelent, mint az ismertség / egyedítettség / felismerhetőség. Fontos különbség a kvantitatív és a notív határozottság kifejezésekor, hogy bár a mennyiségileg határozatlan NP sokszor notívitás szempontjából is határozatlan, pl. *tejet ivott, könyvet olvasott*, a mennyiségileg határozott NP notívitás szempontjából lehet határozott vagy határozatlan is, pl. *elolvasott egy könyvet / elolvasta a könyvet* (finnül: *hän luki kirjan*).

Kutatásom alapján (Panka 2019: 313) úgy tűnik, hogy a magyar és a német anyanyelvű finntanulók számára is gondot jelent a kvantitatív és notív határozatlanság elkülönítése és a célnyelvi szabályok helyes alkalmazása: a tanulók megpróbálják a saját anyanyelvükben meglévő (notív) határozott / határozatlan különbségtételt alkalmazni a finn nyelvben is, és a finn tárgyesetek közül sokszor túláltalánosítják a partitívusz használatát olyan mondatokban, melyekben a tárgy kifejezés notívitás szempontjából határozatlan, de mennyiségét tekintve határozott, vagyis amikor az adott mondat magyar vagy német megfelelőjében határozatlan névelőjű, illetve névelőtlen tárgy kifejezés áll: pl. *Löysitkö virheen?* 'Hibát találtál?'; *Jos tiedät käännöksen...* 'Ha tudsz olyan fordítást...' *Metsästäjä kuuli oudon äänen* 'A vadász furcsa hangot hallott'.

4.7. Nehéz konstrukciók: érintést és mozgató kifejező igék

(*lyödä, iskeä, muokata, painaa*)

A 3.3 fejezetben láthattuk, hogy néhány, a nyelvtankönyvekben is bemutatott partitívuszt vonzó (irrezultatív) ige (pl. *odottaa* 'vár', *etsiä* 'keres', *auttaa* 'segít', *rakastaa* 'szeret') használata könnyűnek bizonyult a finnül tanuló diákok számára. Más volt a helyzet azonban az olyan igék esetén, melyeket a

nyelvkönyvek nem tanítanak partitívuszt vonzó igeként. Kutatási eredményeim alapján például bizonyos punktuális igékkel (pl. *painaa* 'megnyom', *lyödä* 'megüt', *iskeä* 'rácsap') alkotott tranzitív szerkezetekben mind a magyar, mind a német nyelvtanulók sokszor túllátalánosították a teljes tárgy használatát, mivel lezártnak, befejezettnek értelmezték a cselekvést, noha ezek irrezultatív igék (ISK §1510), így a finnben ezekben a szerkezetekben partitívuszi tárgyat kellett volna használni. Pl. magyarul *megnyomom a gombot*, de finnül: *painan painiketta*; magyarul: *megütött*, de finnül: *hän löi minua*. Íme egy tanuló vélemény is az ezzel kapcsolatos nehézségekről:

Viszont, ami pedig nehéz, ugye akkor, amikor nem tudom, hogy vonzat-e az ige, vagy tudom, hogy nem vonzat az ige, és kontextustól függően kell eldönteni, hogy teljes tárgyat vagy partitívuszt kell-e használni, és nagyon nem vagyok benne biztos, hogy amit én konstruálok magamban kontextust, meg ahogy magyarázom magamnak (...) azt egy finn is ugyanúgy csinálja-e. (1311191001)

Az aspektus univerzális szemantikai kategória. Nyelvi értelemben az aspektus az időegyenesen a szituációk által elfoglalt időintervallumok lezárt-ságával, lehatároltságával (boundedness), illetve (más elméletrendszerben) megszakíthatóságával függ össze. Az aspektus tehát a szituáció lefolyásának szemlélete: azt fejezi ki, hogy a cselekvés, történés lezárult, sikeresen befejeződött (perfektív vagy befejezett aspektus, pl. *megettem az / egy almát ~ söin omenan*), vagy lezáratlan, folyamatban lévő-e (imperpektív vagy folyamatos aspektus, pl. *éppen almát eszem ~ syön (juuri) omenaa*).

Ahogy a határozottságnak, az aspektusnak a kifejezésére is megvannak minden nyelvnek az eszközei, melyek nyelvenként eltérőek lehetnek: a szláv nyelvekben például az aspektus kifejezése az ún. folyamatos-befejezett ige-párok egész igei paradigmát lefedő rendszerével történik; az angolban többek között az igeidőrendszer segítségével. A magyarban a folyamatos / befejezett aspektus kifejezésének legfontosabb eszköze az igekötő, de más eszközök is részt vesznek az aspektus kifejezésében (ld. pl. Szili 2001, Kiefer 2006: 314). A németben az aspektus kifejezése kompozicionális, tehát nincsenek szisztematikus morfológiai és szintaktikai jelölői: az ige szemantikáján kívül leginkább különböző határozók segítségével fejezhető ki (Kiefer 2006: 314). A finn nyelvben pedig elsősorban épp a teljes, illetve partitívuszi tárgy használatának segítségével fejezzük ki a tranzitív mondat aspektusát (ld. pl. Leino 1991, Larjavaara 1992, Huumo 2013).

A finn nyelvben tehát bizonyos tranzitív igék (pl. az ún. rezultatív – irrezultatív) esetén a partitívuszi és a teljes tárgy szisztematikus szembenállása fejezi ki a mondat aspektusának folyamatosságát – befejezettségét, pl. *kirjoi-*

tan kirjeen 'megírom a levelet' / 'megírok egy levelet' vs. *kirjoitan kirjettä* 'írok egy levelet / írom a levelet / levelet írok'. Ugyanakkor ez a szisztematikus szembenállás nem minden igecsoport esetében áll fenn: aspektuális jelentésüktől függően bizonyos igék mellett jellemzően csak partitívuszi tárgy, míg mások mellett jellemzően inkább teljes tárgy jelenhet meg.

Fontos jellegzetesség tehát a finnben, hogy néhány igecsoport, például az ún. irrezultatív igék (pl. *odottaa* 'vár', *etsiä* 'keres', *auttaa* 'segít') vagy az érzelmeket, és érintést kifejező igék (pl. *rakastaa* 'szeret', *halata* 'megölel', *lyödä* 'megüt', *iskeä* 'megüt, lecsap') mellett nem jellemző a teljes tárgy vs. partitívuszi tárgy szembenállása. Mondhatjuk inkább, hogy ezen igék vonzata a partitívuszi tárgy, az ilyen típusú igék jellemzően (csak) partitívuszi tárggyal állhatnak. Azonban ezeket a tranzitív szerkezeteket a nyelvtankönyvek nem mutatják be szisztematikusan, így a finnül tanulók számára nehéz a felismerésük és a helyes használatuk megtanulása.

4.8. Nehéz konstrukciók: bonyolult szerkezetű és „egyidejű” mondatok

Szintén nehéznek bizonyultak a diákok számára azok a mondatok, melyekben bonyolultabb szerkezetű tranzitív konstrukció – pl. az érintést jelentő igék ún. elidegeníthetetlen birtoklási sémája: *lyödä jotakuta poskelle* 'arcul csap valakit (szó szerint: megüt valakit az arcán)', *osua jotakuta päähän* 'fejen talál valakit (szó szerint: eltalál valakit a fején)' (ISK §468) –, illetve két egyidejű esemény szerepelt. Ezek a hibák szintén az aspektussal hozhatók összefüggésbe: két egyidejű esemény ábrázolásakor az események folyamatosságának / befejezettségének kifejezésével kapcsolatosak a nehézségek, és ráadásul a kontextust is figyelembe kell vennie a nyelvtanulónak.

5. Miben különböznek egymástól a magyar és a német anyanyelvű finntanulók hibái?

Kutatási eredményeim megerősíteni látszanak, hogy a finnül tanulók anyanyelve is hatással van arra, milyen hibákat ejtenek a tárgyesetek használatánál. A legfontosabb különbségek, melyeket vizsgálatom során felfedeztem a *nähdä* 'lát' és a *kuulla* 'hall' igével alkotott tranzitív szerkezetek használatában, illetve a nominatívuszi esetben hagyott tárgyak számában mutatkoztak.

Kutatási eredményeim alapján a német anyanyelvű tanulók számára a *katsoa jotakin* 'néz valamit' vs. *nähdä jokin* 'lát valamit' és *huomata jokin* 'észrevesz valamit' konstrukciók helyes használatának megtanulása nagyobb problémát jelent és tovább tart, mint a magyar anyanyelvű tanulóknak, mivel a németben a *katsoa* 'néz' és a *nähdä* 'lát' igéket ugyanazzal a *sehen* igével fejezzük ki. Hasonlóan, a német anyanyelvűek számára a *kuulla jokin* 'hall

valamit' és a *kuunnella jotakin* 'hallgat valamit' konstrukciók különbségének megtanulása is nehezebb, mivel a németben a *kuulla* 'hall' és a *kuunnella* 'hallgat' igéket is egy szóval, a *hören* igével fejezzük ki.

Végül pedig az YKI-tesztek korpuszelemzése (részletesebben ld. Panka 2019: 264–299) alapján úgy tűnik, hogy a tárgy nominatívuszi esetben használata gyakoribb a német, mint a magyar anyanyelvű tanulók részéről, de főleg csak A1–A2 szinten. Magasabb nyelvi szinteken már a német anyanyelvű finntanulók is sokkal ritkábban vétének ilyen hibákat.

Összességében azonban elmondhatjuk, hogy a magyar és a német anyanyelvű tanulóknak is hasonló konstrukciók jelentenek gondot; illetve úgy tűnik, hogy a hibák a magasabb nyelvi szinteken kiegyenlítődnek, és a német és a magyar anyanyelvű finntanulók is hasonló és hasonló mennyiségű hibákat ejtenek. A pontosabb elemzés azonban további kutatást igényelne.⁶

6. Összefoglalás

A finnül tanulóknak a tárgyesetek használatának tanulása során sok szabályt és azok helyes használatát kell elsajátítania, ami nagyon hosszú és nehéz kognitív folyamat. Ugyanakkor kutatási eredményeim bizonyítják, hogy a tanulók egyre kevesebb hibát ejtenek a tárgyesetek használatában, illetve egyre több és lexikailag egyre változatosabb tranzitív konstrukciót használnak különböző jelentésekben és kontextusokban, például frázisokban is. Ezenkívül a negatív transzfer is csökken mind a magyar, mind a német anyanyelvű nyelvtanulók esetében a magasabb nyelvi szinteken. A tranzitív konstrukciók és a tárgyesetek használata tehát sokat és sok tekintetben fejlődik az A1 és C2 szint között.⁷ Eredményeim alapján a legnagyobb változás a tranzitív konstrukciók használatában B2 és C1 szint között történik (ld. Panka 2019: 312).

Kutatási eredményeim alapján úgy vélem, hogy a finnül tanulók számára a finn tárgyesetek használata során a legnagyobb problémát az jelenti, hogy az általuk ismert, a tankönyvekben bemutatott szabályok alapján nem tudnak minden tranzitív szerkezetet aspektualitás szempontjából egyszerűen azonosítani: különösen bizonyos punktuális, egyszersmind irrezultatív igék besorolása jelent gondot. Ezért úgy gondolom, hogy bizonyos szerkezetek többszöri bemutatásával, illetve a tárgyesetek használatának részletesebb, haladó szinten történő átisméltésével talán könnyíteni lehetne a nyelvtanulók helyzetét.

⁶ Az eredmények részletesebb elemzését ld. Panka 2019: 305–306.

⁷ A tranzitív konstrukciók használatának fejlődéséről ld. részletesebben doktori dolgozatom 11. fejezetét (Panka 2019: 264–299), illetve a tranzitív konstrukciókról szóló részt Maisa Martin és munkatársai tanulmányában (Martin et al. 2010: 67–71).

Irodalom

- Geber, Erik 1995: Joitakin solmukohtia kielen rakenteiden opetuksessa. In: Rekola, Nina (toim.), Suomi toisena kielenä: maahanmuuttajien suomen kielen opetuksesta. Opetushallitus, Helsinki. 43–48.
- Hakulinen, Lauri 1961: Suomen kielen rakenne ja kehitys. Otava, Helsinki.
- Huumo, Tuomas 2006: Kvantiteetti ja aika I. Nominaalisen aspektin näkökulma suomen objektin ja subjektin sijamerkintään. *Virittäjä* 110/4: 504–538.
- Huumo, Tuomas 2013: On the many faces of incompleteness: Hide-and-seek with the Finnish partitive object. *Folia Linguistica* 47/1: 89–112.
- Hämäläinen, Eila 1994: Partitiivia pitkin ja poikin: suomenoppijan partitiiviongelmia. In: Aalto, Eija – Suni, Minna (toim.), Suuntaa suomenopetukseen – tuntumaa tutkimukseen. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä. 23–36.
- Hämäläinen, Eila 1996: ”Sitä oli mielenkiintoinen asiaa”. Subjektin, objektin ja predikaatiivin opettamisesta. In: Vehkanen, Marjut (toim.), Suomi toisena/vieraana kielenä: ajatuksia kielestä, kulttuurista, metodeista. Edita, Helsinki. 28–35.
- ISK = Hakulinen, Auli – Vilkuna, Maria – Korhonen, Riitta – Koivisto, Vesa – Heinonen, Tarja Riitta – Aho, Irja 2005: Iso suomen kielioppi. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- Kiefer Ferenc 2006: Aspektus és akcióminőség. Különös tekintettel a magyar nyelvre. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Koivisto, Helinä 1994: Ulkomaalaisuomen syntaksia. Tampereen yliopiston suomen kielen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja 17. Tampere.
- Larjavaara, Matti 1992: Objekti ja rajattuus. *Virittäjä* 96/2–3: 272–282.
- Leino, Pentti 1991: Lauseet ja tilanteet. Suomen objektin ongelmia. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- Martin, Maisa 1999: Mikä on keskeisintä suomen kielessä? In: Pekkola, Seppo (toim.), Sadanmiehet. Aarni Penttilän ja Ahti Rytkösen juhlaakirja. Suomen kielen laitoksen julkaisuja 41. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä. 155–181.
- Martin, Maisa – Mustonen, Sanna – Reiman, Nina – Seilonen, Marja 2010: On becoming an independent user. In: Baartning, Inge – Martin, Maisa – Vedder, Ineke (eds), Communicative proficiency and linguistic development: Intersections between SLA and language testing research. *Eurosla Monographs Series 1*. European Second Language Association, [s. i.]. 57–81.
http://eurosla.org/monographs/EM01/57-80Martin_et_al.pdf
- Panka Erzsébet 2019: Objektin sijnvaihtelun oppiminen ja opettaminen. Tutkimuskohteenä unkarin- ja saksankielisten suomenoppijoiden sijnvalinnat kielenoppimisen eri vaiheissa. Doktori Értekezés. https://edit.elte.hu/xmlui/static/pdfs/web/viewer.html?file=https://edit.elte.hu/xmlui/bitstream/handle/10831/50934/dissz_panka_erszebet_nyelvtudomany.pdf?sequence=1&isAllowed=y

- Spoelman, Marianne 2013: Prior linguistic knowledge matters: The use of the partitive case in Finnish learner language. *Acta Universitatis Ouluensis Humaniora* 111. University of Oulu, Oulu. <http://urn.fi/urn:isbn:9789526201146>
- Szili Katalin 2001: A perfektivitás mibenlétéről a magyar nyelvben a *meg* igeekötő funkciói kapcsán. *Magyar Nyelv* 97/3: 263–82.
https://epa.oszk.hu/00000/00032/00010/EPA_00032_magyar_nyelv_2001_03_szili.htm

Vizsgált tankönyvek

- Gehring, Sonja – Heinzmann, Sanni 2010: Suomen mestari 1. Finn Lectura, Helsinki.
- Gehring, Sonja – Heinzmann, Sanni 2012: Suomen mestari 2. Finn Lectura, Helsinki.
- Gehring, Sonja – Heinzmann, Sanni – Päivärinne, Sari – Udd, Taija 2015: Suomen mestari 3. Finn Lectura, Helsinki.
- Gehring, Sonja – Heinzmann, Sanni – Päivärinne, Sari – Udd, Taija 2016: Suomen mestari 4. Finn Lectura, Helsinki.
- Hämäläinen, Eila 1996: Aletaan! Suomen kielen oppikirja vasta-alkajille. 11., uudistettu painos. Yliopistopaino, Helsinki.
- Hämäläinen, Eila 1997: Jatketaan! Suomen kielen oppikirja alkeet osaaville. 8., uudistettu painos. Yliopistopaino, Helsinki.
- Kenttälä, Marjukka 2000a: Kieli käyttöön! – Suomen kielen alkeisoppikirja. Yliopistopaino, Helsinki.
- Kenttälä, Marjukka 2000b: Kieli käyttöön! – Suomen kielen jatko-oppikirja. Yliopistopaino, Helsinki.
- Nuutinen, Olli 1979a: Suomea suomeksi 1. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- Nuutinen, Olli 1979b: Suomea suomeksi 2. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.

*

Investigating how Hungarian- and German-speaking learners of Finnish use the object cases

The distinction between the restrictive and partitive case of the Finnish object is often considered as one of the most difficult parts of Finnish grammar to learn. But why it is so difficult for Hungarian and German students to learn how to use the Finnish object cases? In my paper I analyse Hungarian and German students' use of Finnish object cases: in which syntactic contexts do they use the restrictive object and when do they use the partitive? I believe that the mistakes of Hungarian and German students of Finnish may (at least partly) result from the structural differences between the three languages in expressing object cases, definiteness / indefiniteness, and aspect.

Keywords: Finnish, object case, accusative, partitive, definite.

ERZSÉBET PANKA